

Sokolství

I ten nejkryselejší škarohlíd, má-li jen trochu inteligence a vtipu, musí uznati, že představa starých Římanův o tváři² Janusově byla nedostatečně jednostranná; jednak proto, že nehleděla také k severu a k jihu, a jednak proto, že byla jen dvojí, což ostatně vyplývá z důvodu námitky první.

Nevidí celé pravdy, kdo hledí jen k východu a k západu; věci hodné toho jména jsou trojrozměrné, majíce kromě šířky a délky i svou výšku a hloubku.

Šířka a délka Sokolství, historie a teorie Sokolství nebo řekněme mechanismus Sokolství dílem jest a dílem snadno bude prozkoumán. My jsme si obrali za úkol sledovati především *duši* Sokolství, *život* Sokolství, ideový obsah, duchovní náplň, snad i filosofii Sokolství, pokud zrak a nohy nám stačí a jak dalece je to možno v proslovech a řečích k bratřím a sestřám nejčtetnějším.

Nikoho nechceme urazit, nikoho zarmoutit, nikoho ani mistrovat, nikoho zatracovat, neboť soudcem jest Bůh, dárce svobody a svědomí, a v Sokolství je všechno dobrovolné, a co není dobrovolné, jest i méněcenné a nesokolské. Sokolové nám porozumějí i tehdy, když jako k přísluní blížiti se budeme k textu: *Duch jest, který oživuje, tělo nic neprospívá!* Žáci Tyršovi pochopí, kdy *litera zabíjí a duch oživuje*. Pochopí i to, že jest potřeba *každého* z nás, jen když jsme na svém místě, kde jiný nemůže býti, poněvadž jsme tam my a on jest na jiném místě. Jen když konáme svou povinnost! Ale přestože máme jedny stanovy, jeden řád, jeden směr a cíl, nežárlíme, nežehráme, na paměti majíce, že sokol jest pták účelně složitý a malebný a i jako takový stal se naším symbolem; proto někteří z nás budou v onom symbole více zobákem, jiní více okem, jiní křídlem, jiní spíše drápem, jiní zase pérem rýdovacím, které jest rovněž krásné a potřebné; slovem: rozliční údové, ale jeden organismus.

Vy pak, milí posluchači a čtenářové, kteří nejste členy Sokola, protože ho neznáte a neznajíce snad i nenávidíte,

vězte, že ani vás jsme nezapomněli, a je-li v našem díle něco dobrého, jest to i pro vás, ne-li skrze vás, i když se vám zdá, že je to proti vám. Chceme-li dáti výstrahu ohroženému v noční dálce a nemáme-li tu chvíli ničeho jiného k tomu nežli hlas nebo oheň, není ovšem tak docela vyloučeno, že někomu zabrní v uších anebo se připraží čepice. A házíme-li lano tonoucím, kdo je tím vinen, když někomu za svými zády drcneme loktem zrovna do nosu? Bezpochyby Ten, jenž očima posázel celé tělo jenom Cherubínům! Ó běda, třikráte běda, naše láska není ani tak mocná, ani tak čistá, aby mohla říci s básníkem:

Třpytem motýlího letu se nesla má slova, bez bázně sedala
na plameny, a když, éterná, odpočívala na květech, ani jimi
nezahoupala!³

Jaroslav⁴ Vrchlický⁵ má baladu o smyslu života, která se začíná takto:

Rozlétly se rajske dvéře,
bílá duše z nich se béře.

Svatý Petr vrtí hlavou:
„Jak lze rajskou zhrdat slávou?“

Bílá duše odpovídá
tomu, jenž práh ráje hlídá:

„Odchod můj tvůj úžas budí?
Mne to, Petře, v nebi nudí!

V andělských hlav husté tísni
táž vždy hudba s toutéž písní!“

A tak milá duše hajdy do světa! Odešla z nebe a poslední slovo, které tam nechala, bylo:

Sladký pocit světcem býti,
ale, Petře, já chci žítí!

Uplynulo několik let a ta duše zase zaťukala na bránu ráje. Svatý Petr jde otevřít, vidí starou známou, vrtí hlavou, velice se diví. Duše mu praví:

Příchod můj tvůj úžas budí?
Mne to, Petře, v světě nudí!

Nejprve ji to nudilo⁶ v nebi, potom byla přesycena světem. Život, milí přátelé, jest pohyb a proud a každá bytost, dokud je k čemu, miluje tento pohyb a proud, a tedy i jeho změny. Před sta lety, kdy našemu národu vládli ještě otcové vlasti, čeládka na hradech českých pánů začala jednou stávkovat a se bouřit proto, že prý v týdnu tuze často dostávají k obědu lososa!

Chceme a také potřebujeme změnu v jídle, v prádle, v šatech, v učení, v práci, v zábavě, ve všem; vždyť ani ten růženec není ze samých zdrávasů. Tato touha, kterou Miroslav Tyrš vyslovil sokolským heslem „Věčný ruch, věčná nespokojenost“,⁷ vrozena jest všemu živému; ani ten kámen nechce zůstatí pořád stejný a na jednom místě, a nemůže-li sletět ze stráně, aspoň na povrchu zvětrává, a je-li hluboko v zemi, tvrdne a roste nebo se tam proměňuje v krápníky a jiné útvary.

Ale, co znamená, bratři,⁸ tento všeobecný neklid, tento ruch, tato věčná nespokojenost všech bytostí, tato touha po stálém pohybu, po ustavičné změně? Zakladatelé Sokolstva dobře uvážili velikost této otázky a odpověděli, že znamená potřebu největší dokonalosti, a tedy i povinnost ustavičného pokroku. A této povinnosti a potřebě plně odpovídá a vyhovuje Tyršova soustava, jeho zásady, slovem: Sokolství. Kterak? Sokolský tělocvik dává pohybu zákon a řád; kde není řeka⁹ přirozeně nebo uměle regulovaná, tam natropí velikých spoust; co byste měli z pětiletého koně, který ještě

nepoznal uzdy, chomoutu a opratí? A kdyby myslivecký náboj neproletěl hlavní, neměl by směru, nezasáhl by cíle a chyběla by mu všechna průbojnost. Manželství nazývá se sice jhem, ale kdyby nebylo tohoto jha, dávno už by nebylo ani lidstva. Písmo praví: „Dokud byls mlád, opasoval ses¹⁰ a chodils, kam jsi chtěl; ale až zestaráš, jiný tě opáše a poveđe, kam se ti nebude chtít!“

Sokolství, draží přátelé, dává pohybu, tělu i duchu zákon a řád a tento zákon a řád, pro všechny dobrý a potřebný, směřuje k nejvyšší metě, k nejvyššímu cíli, a tím cílem není nic menšího než tělesné zdraví, brannost a zdatnost, krása, ladnost, mrštnost, svěžest, křepkost – a na druhé straně: duševní ukázněnost, charakter, pracovitost, vytrvalost, houževnatost, veselá mysl a všechno, co s tím souvisí, tedy: láska k bližnímu, hledání pravdy, střídmost, sebezápor, obětavost, statečnost, skromnost, slovem: lidskost. Jsem jist, že toho syna nebo dcerku, kteří chodí do Sokola, nemusíte doma tolik napomínat a kárat jako děti ostatní. A nemám-li pravdu, věřte mi, že ten váš synek, ta vaše dcerka jistě také nedobře cvičí v Sokole. Neboť obé souvisí: jaký jsi Sokol, takový jsi syn, takový i křesťan a člověk! My Sokolové usilujeme a pracujeme o to, čeho je dnes v Republice nejmín: o poctivost, o přesnost, o spolehlivost. Ta svoboda, trochu náhlá, byla pro mnohé jen jako alkohol a my musíme zase vystřízlivět, tj. přijít zase do pořádku! Není dnes na nikoho spoleh! Každý jen hlídá, jak by druhého vykořistil a napálil. To je nemoc horší než tyfus a španělská chřipka a proti této nemoci neznám lepšího doktora a léku, než je právě Sokolství!

Nepodceňujme sokolského tělocviku: život a duše není jenom v mozku nebo v srdci, nýbrž všude, kde proudí krev a kam až sahá pletivo nervů; tělo působí na ducha a při sokolském tělocviku nedělá se nic jen tak strojově, naopak musí se člověk usebrat a mnoho myslet, ustavičně být v pozornosti. Není zde času, abych líčil všechny výhody a prospěch tělocviku, vy, otcové a matky, sami jste jej dosti ocenili

a schválili už tím, že své děti do Sokola posíláte, ačkoli vás k tomu nikdo nenutil. Toho tedy dnes nechme a obraťme svou pozornost k věci nejbližší: proč jsme se tu dnes sešli? Abychom se pokochali pohledem na naši bujarou mládež a na její tělocvičné výkony.

Přijde čas, kdy i ta domácí husa rozpomene se na svou předvěkou svobodu, začne vítězně kejhat a lítat v povětrí, jako by ani nevážila pět šest kilo; kolem Petra a Pavla rojí se včely, a když na jaře kvete réva, tu její dítě, uvězněné ve sklepích, i to víno v sudech začne pracovat a nemohouc pučeti k slunci, alespoň hněvivě se zakalí. Zde máme ty své mladé včelíčky, tu svou kvetoucí révu, tu naději vlasti, naše milé děti. Všichni ptáci začátkem léta se vyvádějí, proto ani ten Sokol nemůže nechat svá kánata v hníždě, nýbrž vyvádí je ven, učí je lítat, milovat dobro svobody, loviti kořist, vyhýbati se brokům a kulkám, okům, pastem, jedům. Tím je naznačeno, přátelé, co jsme s touto mládeží dělali, v čem ji cvičili, k čemu vedli a co z ní chceme mít. Za starých časů, když si přáli rodičové, aby syn jejich byl dlouho živ a dobře se měl na zemi, říkali mu: Beď si, čém sceš, ale panáčkem bét mosíš! Ale to bylo v dobách, kdy sedlák a řemeslník byl nevolníkem a jako žebrákem, poněvadž panským selatům musel dávat mléko a vrchnosti smetanu. Jenže z té smetany rostlo vrchnosti břicho a z těch řepných křóžal chalupníčkovi rozum; díky našim buditelům na západě vzešlo nám svítání, z našeho totiž ponížení a otroctví: Dobrovský, Jungmann, Kollár, Šafařík, Palacký z korábu nad naší potopou vypustili holubici, duši slovanskou, ale krahujci letěli za ní, aby ji roztrhali; a tu vystoupil český junák Miroslav Tyrš a čarovným slovem proměnil ji v sokola. Jenom takto unikla pronásledovatelům, ba obrátila se proti nim a zahrnala je.

Nikdy nemůžeme být dosti vděčni Tyršovi, Fügnerovi a vůbec Sokolstvu za to, co vykonali pro náš lid a národ, otužující mládež, napřimující její páteř, posilňující jejích paží a do zraků jí vlévající oheň nadšení a sebevědomí. Nebýti právě Sokolstva, neměli jsme ani legií a svobody. Tady musejí

všechny námitky a pochybnosti zmlknout. Ve světové válce zuřili rakouský četník¹¹ a černý špicl nejvíce proti českému učiteli a proti Sokolu. To je neobyčejně významné; to znamená, že většina českých učitelů byla Sokoly nebo v sokolském duchu pracovala. To znamená, že na dobré úroky ukládáme vše, co věnujeme na své školství, co obětujeme na Sokolství; neboť věnujeme a obětujeme to vlastně sami sobě, připravujeme nehynoucí věno svým dětem. To znamená, že Sokolstvo jest nejlepší¹² organizací celého národa, poněvadž se nejlépe osvědčila, dle pořekadla „Přítele poznáš v neštěstí!“. Když bylo našemu národu zle, opustili jej, ovečku, všichni pastýřové nepraví, všichni nájemníci, ba vyschla mu i ta studnice boží pravdy, rozeschla a rozesypala se mu i ta kazatelna, zradily jej i ty zvony, ačkoli tak důkladně posvěcené!

Proto, přátelé, držme se dnes jenom těch, kteří nás nezradili v dobách nejhorších, ctěme, milujme a podporujme takovou organizaci, která nám vychovala nejlepší krajany, například takového plukovníka Švece – organizaci, která jest jako rodinným krbem našeho národa, pojímajíc do svého kruhu všechny jeho vrstvy bez rozdílu politických stran a konfesí, vůbec každého, kdo je Čech a Slovan, miluje pravdu, nenávidí lež a chce žít jako člověk.

Jestliže pak někdo vidí na Sokolstvu vady a roztrubuje je, tomu řekneme: „Příteli, nejprve vyval ten pařez z oka svého a teprve potom přijď a vytři tu sazu z oka sokolského.“

Šeredně také se mýlí, kdo si myslí, že těch 700 000 sokolských hlav a paží je dnes pro národ zbytečnou parádou a luxusem. Tomu, kdo se oddává takovému bludu, můžeme říci s Mickiewiczem:

Hlupec praví: Ať si vyschnou všechny prameny v horách,
jen když mně poteče voda po městských troubách!

Sokolstvo je mateřským prsem našeho národa, živným zdrojem jeho síly tělesné i duševní.

Tyršovo Sokolství, toť budíček, který spáčovi nejen zvoní do uší a do svědomí, nýbrž také popadne ho ihned za ramena a zatřepe jím.¹³

Vedle německé ocele my nemůžeme býti tvarohem a ani lidský, ani božský zákon nám neporoučí, abychom zrušili svá pšeničná a řepná pole a pěstovali na nich jenom tabák a maďarskou papriku: my Sokolové nosíme odznak s nápisem Na stráž!,¹⁴ poněvadž jsme obklopeni nepřáteli a poněvadž víme, že tito nepřátelé našeho národa jsou nejen v Moskvě, v Berlíně a v Pešti, nýbrž i v naší Republice, vedle nás, okolo nás, ba jsme-li špatní a zbabělí, přímo i v nás. A co myslíte prosím, že neplatit státu daní, šidit úřady, nadávat na prezidenta a na vládu, nepoctivě pracovat, vykořisťovat a nepomáhat chudému, že to všechno je vlastenectví? Česky se naučí mluvit i Maďar, ba i ten papoušek, a česky rozumí i pes – ale česky žít a jednat dovede jen Sokol, ať už to jméno má v sokolské matrice, nebo jen v srdci.

A co říci tobě, milý náš doroste? Přítel Václav Zezula z Ulice tuhle mne poučoval: když prý pes na zedníka doráží a štěká, tu mu říkají: A, vítám vás pěkně! Ale když prý ten pes na zedníka mrňá ocasem a mlčí: ó to je zle! Proto si pamatujte: *dokud jste mladí a nezkušení, varujte se lichotníků a raději poslouvejte těch, kteří vás cepují*, ba i těch si považujte, kteří na vás někdy křiknou,¹⁵ neboť *pravda a život mají ježčí rukavice*.¹⁶